

ΓΕΝΙΚΗΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΑΓΓΕΛΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΕΙΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΣΟΦΙΑ ΚΑΡΠΑΘΑΚΗ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΠΕΡΤΣΟΣ

Το ενδιαφέρον για την ελληνική γλώσσα προέκυψε από τη διαπίστωση των επιστημόνων ότι οι Η/Υ προηγμένης τεχνολογίας δέχονται ως καταλληλότερη «νοηματική» γλώσσα μόνον την ελληνική. Τα τελειότερα ηλεκτρονικά προγράμματα «Ιβυκος», «Γνώσις» και «Νεύτων» αναπαριστούν τους λεκτικούς τύπους της ελληνικής σε ολοκληρώματα και σε τέλεια σχήματα παραστατικής, πράγμα που αδυνατούν να κάνουν άλλες γλώσσες. Και τούτο γιατί η ελληνική έχει μαθηματική δομή που επιτρέπει την αρμονική γεωμετρική απεικόνιση. (από τον ημερήσιο Τύπο)

εκδόσεις
ΠΟΥΚΑΜΙΣΣΙΣ

κυκλοφορούν

Πλάτωνος Πρωταγόρας
Πολιτεία Πλάτωνος
Αριστοτέλης Ηθικά Νικομάχεια
Αριστοτέλης Πολιτικά
Γ' Λυκείου – Θεωρητική Κατεύθυνση
Π. Τζιτζικιάς

Αρχαία Ελληνική
Θεματογραφία
Γ' Λυκείου
Θεωρητική Κατεύθυνση
Β. Γεωργιάδης

Συντακτικό
της Αρχαίας
Ελληνικής Γλώσσας
Γ. Μακρή, Δ. Παπαμιάνου

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΘΕΩΡΙΑΣ

ΔΟΚΙΜΙΟ

► Η έννοια του δοκιμίου

Ορισμός: Το δοκίμιο είναι ένα ιδιαίτερο γραμματειακό είδος που προσεγγίζει έναν προβληματισμό κοινωνικό, πολιτικό, φιλοσοφικό, επιστημονικό ή άλλο με τρόπο απλό και κατανοητό. Πρόκειται για κείμενο που επιδιώκει να πείσει, ενώ συγχρόνως συνδέεται και με τη λογοτεχνία, λόγω της αισθητικής απόλαυσης που συχνά προσφέρει.

► Χαρακτηριστικά του δοκιμίου

- Ευσύνοπτο (μικρή έως μέση έκταση).
- Εύληπτο και καλογραμμένο.
- Εκλαϊκεύει ιδέες, επιστημονικά και φιλοσοφικά πορίσματα.
- Παρακινεί σε συμμετοχή τον αναγνώστη με τη σκέψη και τη φαντασία.
- Απευθύνεται στη νόηση, όταν επιζητεί να πληροφορήσει, και στο συναισθηματικό κόσμο, όταν επιδιώκει να συγκινήσει και να τέρψει.
- Η πραγματικότητα παρουσιάζεται φιλτραρισμένη μέσα από τις εμπειρίες και τα προσωπικά βιώματα του συγγραφέα.
- Εκφράζει τις παρατηρήσεις του, τις σκέψεις, τα συναισθήματα για τη ζωή ή περιπλανιέται στο χώρο των ιδεών.
- Κινείται ανάμεσα στην επιστήμη, στη φιλοσοφία και στη λογοτεχνία.
- Προσπαθεί να αναλύσει και να ερμηνεύσει, εκλαϊκεύοντας θέματα αισθητικής, ηθικής, κοινωνικής, πολιτικής τάξης, να διδάξει, να τέρψει και να πείσει.

► Στο δοκίμιο η προσωπικότητα του συγγραφέα:

- δίνει κύρος σ' ό,τι λέγεται
- προσφέρει το παράδειγμα, τη ζωντανία στην έκφραση, το ανεπατάληπτο ύφος.

► Τα είδη του δοκιμίου

- Το δοκίμιο αποτελεί γραμματειακό είδος που προσεγγίζει άλλοτε τη λογοτεχνία και άλλοτε την επιστήμη ή τη φιλοσοφία, με συνέπεια να χρησιμοποιείται άλλοτε το χαλαρό δομικό και εκφραστικό ύφος των λογοτεχνικών ειδών (**στοχαστικό ή υποκειμενικό δοκίμιο**) κι άλλοτε το αυστηρό ύφος των επιστημονικών κειμένων (**αποδεικτικό ή αντικειμενικό δοκίμιο**).
- Το αποδεικτικό δοκίμιο ονομάζεται αλλιώς δοκίμιο πειθούς, αφού αυτός είναι ο βασικός σκοπός του, ενώ το στοχαστικό δοκίμιο έμμεσα μόνο πείθει. Πάντως και τα δύο εκφράζουν έναν προβληματισμό, κάτι που συνιστά τον κοινωνικό χαρακτήρα τους.
- Τα κριτήρια βάσει των οποίων γίνεται η διάκριση σε στοχαστικό και αποδεικτικό δοκίμιο είναι η **δομή, ο σκοπός, η σκοπιότητα, η γλώσσα και ο τρόπος πειθούς** του κειμένου.

► Η πειθώ στο δοκίμιο

Ο συγγραφέας στο δοκίμιο καταθέτει τις απόψεις του και προσπαθεί περισσότερο ή λιγότερο να πείσει. Με το δοκίμιο:

- προσεγγίζει ένα θέμα
- εκθέτει, διασαφηνίζει και υποστηρίζει τις ιδέες του με: επιχειρήματα, τεκμήρια, παραδείγματα
- καταλήγει σε προτάσεις αντιμετώπισης ενός προβλήματος
- δεν επιδιώκει τον άμεσο και εύκολο επηρεασμό αλλά τη διεύρυνση του προβληματισμού
- διδάσκει

- ενημερώνει
- πληροφορεί
- πλουτίζει τις γνώσεις
- οξύνει την κρίση
- καλλιεργεί την ευαισθησία
- δε δογματίζει, θεωρεί τα πάντα σε εξέλιξη
- δεν εξαντλεί το θέμα ούτε εξαγει οριστικά συμπεράσματα.

► Δομή, σκοπός, σκοπιότητα, γλώσσα και τρόπος πειθούς ενός δοκιμίου

• Δομή/οργάνωση του λόγου:

- το **στοχαστικό δοκίμιο** έχει συνειρμική δομή, με παρεκβάσεις και ασαφές ή ανύπαρκτο σχέδιο ανάπτυξης των θέσεων, ελεύθερη πραγμάτευση του θέματος
- το **αποδεικτικό δοκίμιο** έχει λογική δομή, με ευδιάκριτα μέρη (πρόλογο, κύριο μέρος και επίλογο), νοηματικές ενότητες, ύπαρξη συνοχής

• Σκοπός:

- το **στοχαστικό δοκίμιο** σκοπό έχει τον ελεύθερο στοχασμό, την περιδιάβαση στο χώρο των ιδεών με συνέπεια συχνά να χαρακτηρίζεται από εξομολογητικό ύφος, την καλλιέργεια του προβληματισμού και την προσφορά τέρψης
- το **αποδεικτικό δοκίμιο** σκοπό έχει την απόδειξη μιας θέσης, τη διερεύνηση ενός θέματος, την υπεράσπιση ή ανασκευή μιας θέσης

• Σκοπιότητα:

- το **στοχαστικό δοκίμιο** έχει υποκειμενική σκοπιότητα, καθώς η παράθεση των ιδεών έχει προσωπικό χαρακτήρα, χωρίς προσπάθεια τεκμηρίωσης
- το **αποδεικτικό δοκίμιο** έχει αντικειμενική σκοπιότητα, αφού όσα γράφει ο δοκιμογράφος γίνεται προσπάθεια να τεκμηριωθούν και να αποδειχθούν ως ορθά (ανεξάρτητα από το αν είναι πραγματικά).

• Γλώσσα:

- το **στοχαστικό δοκίμιο** διαθέτει γλώσσα συγκινησιακή, συνυποδηλωτική ή ποιητική (χρήση συμβόλων, σχήματα λόγου, μεταφορές, προφορικότητα στην έκφραση, εικονοπλαστικός λόγος).
- το **αποδεικτικό δοκίμιο** διαθέτει γλώσσα λογική, κυριολεκτική (δήλωση) ή αναφορική. Ανεξάρτητα από τη διάκριση σε στοχαστικό και αποδεικτικό δοκίμιο, η γλώσσα του κειμένου εξετάζεται από την άποψη της ακριβολογίας, της σαφήνειας, του λεκτικού πλούτου και της καταλληλότητας του ύφους. Ειδικότερα ελέγχουμε:
 - **Ακριβολογία:** αν ο πομπός χρησιμοποιεί αοριστίες και γενικόλογες με συνέπεια όσα λέει να δημιουργούν ασάφεια και παρερμηνείες ή αν, αντίθετα, διατυπώνει όσα θέλει με την πληρέστερη (ακριβέστερη) δυνατή απόδοση.
 - **Σαφήνεια:** αν ο πομπός εκφράζεται με τρόπο απόλυτα κατανοητό, με ξεκάθαρα επιχειρήματα που δε χρειάζονται διευκρίνιση και επεξηγήσεις.
 - **Λεκτικός πλούτος:** αν χρησιμοποιείται ποικιλία εκφράσεων και εννοιών, σε σημείο ώστε να μιλάμε για επεξεργασμένο και διευρυμένο ή αντίθετα για φτωχό και περιορισμένο λεξιλόγιο.
 - **Καταλληλότητα ύφους:** αν το ύφος το οποίο χρησιμοποιείται ταιριάζει με την επικοινωνιακή κατάσταση για την οποία γράφεται το κείμενο ή όχι.

• Τρόπος πειθούς:

- το **στοχαστικό δοκίμιο** χρησιμοποιεί την επίκληση στο συναίσθημα του δέκτη
- το **αποδεικτικό** την επίκληση στη λογική.

► **Είδη δημοσιογραφικού λόγου**

Τα δημοσιογραφικά κείμενα, στον καθημερινό προφορικό λόγο, χαρακτηρίζονται συλλήβδην ως «**άρθρα**». Παρ' όλα αυτά, χρειάζεται να γίνει η διάκριση ανάμεσά τους στα κατεξοχήν άρθρα που παρουσιάζουν ειδήσεις της επικαιρότητας και στα άλλα δημοσιογραφικά κείμενα, τις **επιφυλλίδες** και τα **χρονογραφήματα** στα οποία καταγράφονται κυρίως οι προβληματισμοί του δημοσιογράφου – συγγραφέα, που συνήθως λαμβάνουν αφορμή μόνο από κάποιο γεγονός της επικαιρότητας.

► **Δοκίμιο και δημοσιογραφικά κείμενα**

- Η διάκριση ανάμεσα στο δοκίμιο και στα δημοσιογραφικά είδη υφίσταται:
- **το άρθρο** έχει επικαιρικό χαρακτήρα και δομικά αναπτύσσεται με τη μέθοδο της ανεστραμμένης πυραμίδας, αντίθετα το δοκίμιο έχει διαχρονικό χαρακτήρα και η δομή του θα είναι λογική ή συνειρμική, ανάλογα με το είδος του (αποδεικτικό, στοχαστικό). Κοινό στοιχείο ανάμεσα στο δοκίμιο και στο άρθρο είναι ο κοινωνικός τους χαρακτήρας, καθώς εκφράζεται άμεσα ή έμμεσα προβληματισμός.
- Σε ό, τι έχει να κάνει με τα άλλα είδη του δημοσιογραφικού λόγου, δεν είναι δυνατό να επιχειρηθεί με ασφάλεια η διάκρι-

ση τους σε σχέση με το δοκίμιο.

- η **επιφυλλίδα** έχει ευδιάκριτα δομικά μέρη, αποσκοπεί στην απόδειξη, διαθέτει αντικειμενική οπτική, λογική γλώσσα και αποδεικτικό τρόπο πειθούς, όπως και το αποδεικτικό δοκίμιο, γράφεται από ειδικά καταρτισμένο πρόσωπο στο θέμα που πραγματεύεται, δημοσιεύεται σε ορισμένη θέση της εφημερίδας και προεκτείνεται σε παρατηρήσεις και σκέψεις διαχρονικές
- **στο χρονογράφημα** υπάρχουν συνειρμικές μεταβάσεις, χαλαρή σύνδεση των νοημάτων και υποκειμενισμός με σκοπό να καταγραφούν απλώς οι προσωπικές σκέψεις του δημοσιογράφου. Πρόκειται για ένα δημοσιογραφικό κείμενο με επίκαιρο χαρακτήρα που σχολιάζει με εύθυμο και παιγνιώδη τρόπο ποικίλα θέματα.

► **Δοκίμιο και ημερολόγιο**

Ημερολόγιο: είναι η προσωπική καταγραφή σκέψεων, συναισθημάτων και συμβάντων ατομικού αλλά και ευρύτερου ενδιαφέροντος. Χαρακτηρίζεται από υποκειμενισμό, όπως το δοκίμιο, δεν έχει όμως ένα θεματικό κέντρο και τα θέματά του είναι επικαιρικού χαρακτήρα.
 Δοκίμιο με στοιχεία ημερολογίου: Ο δοκιμιογράφος παρουσιάζει:

- τον εσωτερικό του κόσμο
- την ανέλιξη του στοχασμού του
- την πνευματική του πορεία.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

Αγγελος Τερζάκης (1907- 1979)

Γεννήθηκε στο Ναύπλιο στις 16 Φεβρουαρίου του 1907. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Έλαβε την άδεια ασκήσεως επαγγέλματος το 1929, αλλά εγκατέλειψε σύντομα τη δικηγορία για να αφοσιωθεί στη λογοτεχνία. Στα γράμματα εμφανίστηκε το 1925 με τη συλλογή διηγημάτων Ο ξεχασμένος και έκτοτε ασχολήθηκε συστηματικά με την πεζογραφία και το θέατρο, όπου πρωτοεμφανίστηκε το 1936 με το έργο του "Αυτοκράτωρ Μιχαήλ" που ανέβασε τον ίδιο χρόνο το Εθνικό Θέατρο. Παράλληλα διηύθυνε και τα βραχύβια περιοδικά Πνοή και Λόγος. Το 1937 έγινε γραμματέας του Εθνικού Θεάτρου και αργότερα καλλιτεχνικός και γενικός διευθυντής του Δραματολογίου του (1954). Πήρε μέρος στον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο (1940-1941) και κατέγραψε τις εμπειρίες του σε κάποια από τα διηγήματά του και κυρίως στο βιβλίο του "Απρίλης". Μετά τον πόλεμο συνέχισε την ενασχόλησή του με τα γράμματα: αρθρογραφούσε για πολλά χρόνια στην εφημερίδα Το Βήμα (φιλολογικός συνεργάτης) και από το 1948 θεατρικός κριτικός. Επίσης υπήρξε και διευθυντής του περιοδικού Εποχές. Το 1969 τιμήθηκε με το Αριστείο Γραμμάτων της Ακαδημίας Αθηνών και το 1974 έγινε Ακαδημαϊκός. Πέθανε στις 3 Αυγούστου 1979 στην Αθήνα.

κυκλοφορούν

Βιολογία
 Γ' Λυκείου
 Γενικής Παιδείας
 Ν. Λαζαράκη,
 Ι. Σαράντος

Βιολογία
 Γ' Λυκείου
 Θετική Κατεύθυνση
 Ν. Λαζαράκη

